

47. POTŮČEK

Po cestě sbíráš si kamínky,
blatouchům dáváš pít,
co chvíli vítáš pramínky,
loukou se vineš jak nit.

Ref.:

Potůčku bublavý,
potůčku bystrý,
znáš tolik tajemství,
kdo je kdy zjistí?
Možná ti poradí
pramínek čistý,
ví to i kapradí,
spadané listí.

Odnášíš sebou i vzpomínky,
cestou si můžeš snít,
máš plnou náruč nadílky,
pro ty, co chtějí ji mít.

Ref.:

Svou moudrost přeléváš do řeky,
bude z ní dlouho žít,
moře ji chrání na věky,
už si ji nenechá vzít.

Ref.:

Cíl

Pochopení textu, změna nálady v písni, vyjádření gradace hrou na tělo a hlasem.

Pohyb

Jedno dítě znázorňuje potůček a lehkým během se volně pohybuje v prostoru. Ostatní děti se postupně připojují. Napodobují malé vlnky, sbírají kamínky, obeplouvají překážky, tu a tam povyskočí, cáknou apod.

Výtvarný nápad

Pomůcky

Voskové pastelky, barevné křídly, arch balicího papíru, barevný papír, nůžky, lepidlo.

Postup

Společná práce. Děti nakreslí křídou potok (předem se domluví, kudy povede), společně ho vybarví. Potom si z barevného papíru vystřihají čtverce, obdélníky, trojúhelníky a další tvary. Z nich sestaví domečky, chaloupky, stromy, můstek přes potok... Nalepí je kamkoli na papír. Nakonec každý zvláště dokreslí vše, co si myslí, že potůček cestou potkává (ptáčky, motýly, kytičky, trávu, ovečky, krávy na pastvě apod.).

Při práci mohou poslouchat písničku.

Tvořivost a hlasová příprava

Děti si vyprávějí, kudy by mohl potok téci, co vše na cestě uvidí... jak do něj přitékají další potůčky, potom se vlije do řeky a nakonec skončí až v moři.

1. Pomocí odlišných způsobů tleskání (tukání dvěma prsty do dlaně, čtyřmi prsty, lehce dlaněmi o sebe, silněji zaoblenými dlaněmi o sebe... až do silného tleskání) děti vyjádří rostoucí sílu potůčku.
2. Pomocí hlasů vyjádříme stejnou situaci: jedno dítě chodí po prostoru a lehkým hlasem si pozpěvuje. Postupně se k němu přidávají další děti.

Potůček

hudba i text: Milena Raková

G C D D7

Po ce-stě sbí-ráš si ka-mín-ky, bla-tou-chům dá - váš pít,

Am D C

co chví-li ví - táš pra-mín-ky, lou-kou se vi-neš jak

G G Em

nit. Ref.: Po - tů - čku bu - bla - vý, po - tů - čku by - strý,
Mo - žná ti po - ra - dí pra - mí - nek či - stý,

C D G

znáš to - lik ta - jem - ství, kdo je kdy zjis - tí?
ví to i ka - pra - dí, spa - da - né li - stí.

1. 2.

48. TOPOLICE

Břehy řeky přísně střeží
topolice statné,
brání větru, ač je svěží,
dělat skutky špatné.

Ref.:

Létá chmýří z topolice,
protože je jaro,
ne, to není metelice,
jak by se ti zdálo.

Topolice chmýřím hýří,
je ho všude plno,
naštěstí už k řece míří,
odnes ty ho, vlnu.

Ref.:

Cíl

Prožít proměnu situace, hudební představivost, čistá intonace, dramtizace, hudební vyjádření nálady.

Pohyb

Na 1. sloku děti stojí vzpřímeně jako topoly a mírně se naklánějí.

Na refrén se několik dětí oddělí a lehounkým krokem pobíhají mezi topoly (jako chmýří).

Poslech

- znázornit gestem ruky náladu 1. sloky (pomalé gesto),
- znázornit gestem ruky náladu refrén (rychlejší pohyb),
- zdůvodnit, proč gesta byla rozdílná.

Hlasová příprava

K rozezpívání využijeme refrén písničky. Melodie začíná 2. stupněm, proto je třeba zahrát při transpozici vždy tóniku (akord 1-3-5) nové tóniny.

Tvořivost

Děti si poslechnou písničku a situaci zdramatizují (znázorní: statné topolice, létající chmýří, řeku). Sledují, jak se proměnila nálada písničky. Co tuto proměnu způsobilo? (rytmus: dlouhé noty v první části a pohyblivé, krátké noty v refrénu). Děti vyberou vhodné nástroje a zahrají náladu první části písničky. Který odlišný nástroj vyjádří pohyblivý refrén?

Topolice

hudba i text: Milena Raková

F Am C B F C
 Bře-hy ře-ky pří-sně stře-ží to-po - li-ce stat - né, brá-ní vě-tru,
 B C Gm F C F
 ač je svě-ží, dě-lat skut-ky špa - tné. Ref.: Lé-tá chmý-ří z to-po-li-ce,
 Gm F Dm Gm C F
 pro-to-že je ja-ro, ne,to ne-ní me-te - li-ce, jak by se ti zdá-lo.

49. SLUNCE A MOŘE

Z tmavého moře se pomalu
vynoří ohnivý míč,
to prý se slunce probouzí,
v moři má ode dne klíč.

Ref.:

Vlnky se třpytí,
radostně skotačí,
stříbrně svítí,
vlásky ti namáčí,
pak jedna druhou,
radostně přeskočí,
když nedáš pozor,
cáknou ti do očí.

Potom se vyhoupne do výše,
mraky jsou najednou pryč,
z břehu mu voní cypřiše,
v rukách má zlatavý bič.

Ref.:

Když se den unaví ke spánku,
po slunci nechce už nic,
peřinku čechrá z červánků,
co by si mohl přát víc.

Ref.:

Cíl

Práce s dynamikou, zvukomalba, pohybem vyjádřit proměnu v textu a melodii.

Tvořivost

1. Zkuste napodobit zvuk moře (ústý, dlaněmi, nohama, nástrojem hudebním i rytmickým).
2. Napodobte moře klidné, moře rozbouřené.

Pohyb

Děti klečí v kruhu blízko sebe a drží se vzájemně za ramena. Hlavy mají sklopené.

Během 1. sloky hlavu zvedají a vzpřimují se, paže vedou nad hlavu, mírně do stran (paprsky).

Refrén – děti se pustí, dlaněmi naznačují pohyb vlnek. Postupně přecházejí do stoje a pohybu v prostoru (poskočný krok, otáčení, podupy, tlesknutí).

Hlasová příprava

Děti zkusí melodii refrénu podložit dlouhými slabikami, např. *tá, má, bá* atd. Zpívají lehce, jako by tančili. Mohou přidat pohyb ruky, případně melodii zatančit (valčíkovým krokem).

Tvořivost

Děti vytvoří dvě skupiny. Jedna hlasem převede moře klidné a druhá rozbouřené moře. Role si vymění. Pak se skupiny spojí a hlasem tvoří postupnou proměnu, tj. z klidného moře k bouřícímu a zpět. Průběh změny může být veden intuicí dětí, či gestem ruky dospělého. Totéž mohou děti vyjádřit pomocí hry na tělo, případně nástrojů Orffova instrumentáře.

Slunce a moře

hudba i text: Milena Raková

F B F

Z tma-vé-ho mo-ře se po-ma-lu vy-no-ří o-hni-vý míč,

C F

to prý se slun-ce pro-bou-zí, v mo-ři má o-de dne klíč.

F D7 Gm

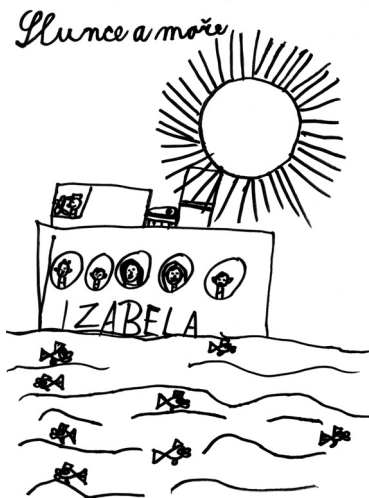
Ref.: Vln-ky se třpy-tí, ra-dost-ně sko-ta-čí, stří-br-ně sví-tí,

C Dm Gm C

vlás-ky ti na-má-čí, pak je-dna dru-hou ve-se-le pře-sko-čí, když ne-dáš

F C C F

1. po-zor, cák-nou ti do o-čí. 2. cák-nou ti do o-čí.

50. Z jara

Z jara bříza brzy vstává,
dlouhé vlasy pročešává,
lístečky si načechrává,
vlastně nikam nespěchá.

Ref.:

Bříza totiž asi vůbec netuší,
co jí vánek našeptává do uší,
ona prostě netuší,
že jí jaro moc sluší.

Vedle ní se doubek choulí,
prý ho trošku souček bolí,
datel o tom nevěděl,
jenom tudy proletěl.

Ref.:

Doubek asi taky vůbec netuší,
co mu vánek našeptává do uší,
on to prostě netuší,
že mu jaro moc sluší.

Jablůňka si bílé květy
chrání jako svoje děti,
včelky ale pozve dál
uspořádat jarní bál.

Ref.:

Jablůňka to asi taky netuší,
co jí vánek našeptává do uší,
ona prostě netuší,
že jí jaro moc sluší.

A tak stromy i to kvítí,
vítají, že slunce svítí,
a že ptáci zpívají,
lidem radost dávají.

Cíl

Vyjmenovat stromy, jaké mají květy na jaře, co dělají na jaře včelky. Změna nálady a tempa v písničce.

Rytmizace

Na refrén děti vytleskávají každou 1. dobu. Pokud použijí nástroje (zvolí chřestidla a dřívka), hrají každou čtvrtovou dobu. Pouze v posledním taktu zahrají jenom 1. dobu.

Výtvarný nápad

Pomůcky

Temperové barvy, voda, štětec, kreslicí čtvrtka, hedvábný papír bílý, lepidlo

Postup

Děti nejprve pomalují plochu čtvrtky (tráva, obloha), nechají zaschnout. Potom namalují strom, který se jim líbí nejvíc.

1. varianta – květy vytvoří tak, že štětec namočí do husté běloby nebo namíchané růžové barvy a dělají otisky štětce na větvíčky stromu.
2. varianta – květy – hedvábný papír si děti namalují růžovou barvou (část mohou nechat bílou). Po zaschnutí ho natrhají na malé kousky, zmuchlají a nalepují na větvíčky.

Nakonec mohou domalovat letící ptáky, hnízda s ptáčátky, rozkvetlé kytičky, motýlky...

Z jara

hudba i text: Milena Raková

klidně (zasněně)

Z ja-ra bří-za br-zy vstá - vá, dlou-hé vla-sy pro-če- sá - vá,

brumendo (nebo -a-)

lí-ste-čky si na - če - chrá, — vlast-ně ni - kam ne - spě - chá. — Fine rit.

živě

Ref.: Bří-za to-tiž asi vů-bec ne tu - ší, — co jí vá-nek na-šep - tá - vá do u - ší, —

Pam, pam, pa-dam, pam,pam,pam, pam, - pa-dam, pam,pam,

D.C. al Fine

o-na pro-stě ne-tu - ší, — že jí ja-ro moc slu - ší. —

pam, pam...

Hlasová příprava

1. část písně – pohybem paže provází zpěvák jednotlivé hudební fráze a vyjadřuje tak jejich stoupající a klesající melodii a legatový způsob zpěvu. 2. část písně – zaměříme pozornost na pečlivou výslovnost souhlásek.

Tvořivost

Pomocí všech rytmických a melodických nástrojů se děti pokusí vyjádřit představu jara (rozkvetlý strom, vánek, let motýlů, bzučení včel, zurčení potůčku, zpěv ptáčků atd.).

Tvoříme sami

Shrnutí základních tvořivých činností (vysvětlení na str. 8–24)

Rytmická tvořivost:

- hra na rytmickou ozvěnu;
- rytmická deklamace slov, slovních spojení, vět a říkadel;
- vyhledávání vhodných slov a slovních spojení k zadanému rytmu;
- rytmizace dané melodie;
- variace – obměňování daného rytmu, rozšiřování;
- improvizace rytmického závětí k danému předvětí;
- vytváření elementárního rytmického dvoj- a vícehlasu;
 - ostinato,
 - komplementární rytmy,
 - kánon,
- improvizace rytmického ronda.

Melodická tvořivost:

- hra na melodickou ozvěnu;
- melodizace slov, slovních skupin, vět a říkadel;
- melodizace rytmické struktury;
- hra na melodickou otázku a odpověď (improvizace melodického závětí k danému předvětí);
- variace – obměna dané melodie, obměna textu pod zadanou melodií;
- vytváření melodických variant v zadaném tónovém prostoru;
- tvorba melodie k ostinátnímu doprovodu.

Základní formotvorné zákonitosti:

- hra na otázku a odpověď (předvětí a závětí);
- melodická improvizace v rámci malé písňové formy;
 - jednodílné /a/,
 - dvoudílné /a-b/,
 - dvoudílné s malým návratem /a-b/,
 - třídílné /a-b-a/,
- melodická improvizace v rámci malého ronda /a-b-a-c-a-d-a/.

Tyto základní zkušenosti mohou děti využít při melodizování veršů.

Tvoříme písničku

Melodizace textu může probíhat např. v těchto krocích:

1. porozumění textu (pochopení obsahu veršů, nálady; převyprávění textu vlastními slovy);
2. hlasitá recitace textu (spád mluvy a melodika verše);
3. rytmická deklamace textu (pulzace mluvy, slovní přízvuky, rytmus slov, tj. střídání dlouhých a krátkých slabik);
4. formální stavba textu (symetrie veršů, myšlenkové členění textu).

Mnohdy zjistíme, že text lze deklamovat jak ve dvoudobém, tak i ve třídobém taktu (např. níže uvedená básnička Sasanka a další). Zkusme obojí a zvolme pak, která varianta je pro sdělení obsahu veršů a vyjádření celkové nálady písničky vhodnější.

Melodie lze tvořit na základě vymezených tónových prostorů (viz str. 25–26) nebo zcela volně. V obou případech je třeba respektovat rytmickou a formální stavbu veršů.

Pracujeme-li s malými dětmi, je vhodné, když zadáme formálně přehledný text. Dospělý první část (tj. předvětí) zazpívá a dítě na zadaný text dozpívá melodii (tj. závětí).

Jindy dospělý zazpívá předvětí (text + melodii) a dítě doplní závětí tak, že vytvoří vlastní slova i melodii. Role si vymění.

Přístupů je mnoho. Potřebujete-li inspiraci, vraťte se na začátek knížky např. do kapitol: **Co je hudební tvořivost?** nebo **Tvoříme melodie a zpřesňujeme intonaci**. Kapitola **Tvoříme snadný doprovod k písňím** napoví, jak doprovodit vlastní písničku.

- Vyberte si některou básničku a pokuste se ji zhudebnit. Dokážete k vlastní písničce vytvořit jednoduchý doprovod hrou na tělo nebo na nástroje z Orffova instrumentáře? Jde jen o hru s tóny, a ta je docela zábavná. Zkoušejte, obměňujte, hledejte pro verše melodii, která bude odpovídat jejich náladě a sdělení. Možná budete sami překvapeni, jací jste skladatelé!

Sněženy

K sněžence se
v chladném lese
ještě sem – tam
vločka snese.

Ale v řece
pukly ledy –
dneska sněží
naposledy.

Sasanky

Kdy má vánek
klidný spánek?
Když se schoulí
do sasanek.

Na mezi se
pořád budí –
čerstvá hlína
zjara studí.

Blatouch

Až holoubek
začne houkat,
najdeš blatouch –
budeš koukat!

Až kukačka
začne kukat,
najdeš blatouch,
jako dukát.

Podléšky

Dávej pozor!
Kolem tebe
napadalo
modré z nebe.

Kdepak z nebe!
Stráně samy
modrají se
podléškami.

Fialky

Fialkami voní
háje,
kdo dřív přijde,
natrhá je.

A co najde
peciválek?
Jenom listy
od fialek.

Konvalinka

Konvalinka
sladce klinká,
bíle svítí,
jako plínka.

Konvalinka
sladce voní –
neotálej,
běž si pro ni!

Vyzkoušejte si následující kreativní činnosti:

- Na melodii prvního písmene zkuste zazpívat verše, které patří k následujícím písmenům (obdobně pracujte u všech dalších písniček abecedy).

(A), T, Y, Z, B,

hudba: Milena Raková
text: Ljuba Štíplová

An - ka stá - la za vra - ta - ma, mě - la pá - va za pa - ta - ma.
Páv ji ta - hal za ka - bát, žá - dal zá - da po - škrá - bat.

A

Anka stála za vratama,
měla páva za patama.
Páv ji tahal za kabát,
žádal záda poškrábat.

T

Tonda ztratil tričko v křoví,
jestlipak to Marta poví?
Ani o tom nedutlá,
ta to jistě utulá.

Y

Ypsilon je strýček íček,
taky stojí za veršiček:
hy, chy, ky, ry, dy, ty, ny,
tam se píše tvrdé y!

Z

Zvoní, zvoní zlatý zvonec,
s abecedou už je konec.
Z písmen budou slovíčka -
první třída kašička.

B

Brblal bubák na bubláka,
že ho bublák na dub láká,
aby dělal na dubu
na holuby bu bu bu.